

ћеш бити веома далеко од тога, да признаш нешто труло и земаљско за достојно уважења и подражавања. Онај ко се не усхићава оним што је светско, као нечим великим, томе се никада не може приближити завист.

Али, ако свакако хоћеш славе и хоћеш да си истакнутији од многих и не подносиш да буде неко пред тобом (јер и то може бити узрок зависти); онда чистољубље твоје, слично потоку, накрени ка стицању врлина. Никако немој желети да се обогатиш свима преимућствима и да заслужиш одобрење ма чиме светским. Јер то није у твојој вољи. Већ буди правичан, чедан, паметан, храбар и трпељив у страдању за веру. На тај ћеш начин и себе спасти, и при већим вредностима задобићеш оно што је важније, пошто врлина од нас зависи и може је стећи онај, ко је марљив и вредан, а велико имање, телесна лепота и високи положај не зависе од нас. Стога, ако је врлина узвишеније и обимније благо и по општем признању свих има првенство, онда к њој морамо тежити - ка врлини, која не може бити у души неочишћеној, како од осталих страсти, тако нарочито од зависти.

Не видиш ли какво је зло лицемерност? И то је плод зависти, јер дволичност карактера дешава се код људи већином услед зависти, кад дубоко скривајући мржњу показују се спољашње љубазни и слични су подводним стенама, које будући мало сакривене у води, причињавају неопрезнима непредвиђено зло.

Стога, ако из зависти као од извора истичу за нас: смрт, лишавање блага, отуђивање од Бога, промена поретка и обарање свих скупа животних блага, онда послушајмо апостола и "не тражимо лажне славе раздражујући један другога, и завидећи један другоме" (Гал. 5,26): но будимо што више "благи, милосрдни, праштајући један другоме, као што је и Бог опростио нама" у Христу Исусу Господу нашем (Еф. 4,32), с којим слава Оцу са Светим Духом у векове векова. Амин.

О светитељу:

У једној вароши, по имену Кесарији Кападокијској, у Малој Азији, био је најславнији владика св. Василије Велики. Он се родио 329. године после рођења Христовог. Родитељи његови били су врло побожни људи. Василије се још од малена почео учити књизи; свршио је мале и велике школе, и постао је био врло учеван човек. А како је био и побожан прими се свештеничког чина, и почео учити људе науци Божијој. Народ је радо слушао Василија и поштовао га као свог омиљенога учитеља. Провео је неколико година у пустињи и ту живео у посту и молитви. После тога Василије буде изабран за владика кесаријског. Као владика Василије је учинио толико добрих дела, да га Црква наша с радошћу помиње до данашњег дана. Он је написао многе књиге, па и литургију која се Недељом уз часни пост служи. Св. Василије умро је 14. јануара 389. године. За спомен великих заслуга наша га црква слави сваке године 14. јануара и назвала га је Великим. Такође наша црква слави празник Три Јерарха 12. фебруара, када се заједно прослављају св. Јован Златоусти, св. Василије Велики и св. Григорије Богослов, велики учитељи и јерарси (управитељи) цркве.

Из светоотачке књижевности

Св. Василије Велики

О ЗАВИСТИ

Бог је благ и даје блага достојнима. Ђаво је пак лукав и учествује у гресима сваке врсте. И као што за Благим следује љубав која не завиди, тако за ђаволом свуда долази завист. Чувајмо се браћо те страсти - зависти, да не бисмо постали сатрудници у делима противника и доцније се подвргли истој, са њим, осуди. Јер ако онај "који се погордио упада у осуду ђавола" (I. Тим. 3,6), то како ће онда завидљивац избећи казну припремљену ђаволу?

Друга, опаснија страст од зависти не рађа се у душама људским. Она мање шкоди другима, али је прво и најближе зло за онога у коме се она налази. Као што рђа нагриза гвожђе, тако завист нагриза душу у којој живи. Или боље рећи, као што се о змијама говори да се оне рађају прогризајући утробу која их је носила, тако и завист обично умртвљује душу у којој се порађа.

Завист је туга због среће свога ближњег. Зато завидљивац никада не оскудева у жалости и огорчењу. Је ли добра жетва на њивама ближњег и изобилује ли му дом у свима животним потребама, или га сваковрсне радости окружују - све је то храна ове болести и умножавање туге завидљивцу. Зато се он ни мало не разликује од човека незаклоњеног и незаштићеног, а на кога сви бацају стреле. Јак ли је ко или здрав? - то поражава завидљивца. Леп ли је неко у лицу? - то је нови удар завидљивцу. Неко опет превазилази многе духовним преимућствима, обраћа пажњу на себе и побуђује и друге ка савршенству својом памећу и снагом речи; други је опет богат и слави се давањем милостиње и општењем с онима који су у нужди и прима много хвале од награђених - све су то удари и ране, које се наносе самом срцу завидљивца.

А тешко је у тој болести то, што завидљивац не може говорити о њој. Иако он и обара очи, или као убијен, тужан је и страда од те болести, ипак кад га запитамо о том личном страдању, он се стиди да јавно призна своју несрећу и да каже: "ја сам човек завидљив и зао; мене ломе савршенства мога пријатеља, тугујем због добродушности брата; не могу да видим туђа савршенства; напротив благостање свога ближњег сматрам за себе несрећом". Тако би он требао да говори ако би хтео говорити истину. Али како се он не решава то рећи, то он дубоко задржава болест, која нагриза и једе његову унутрашњост.

С тога он не прима лекара и не може наћи лека страдању иако је Св. Писмо пуно таквих лековитих средстава. Напротив, он очекива једину утеху у својој беди - видети пад кога било од оних, који су изазвали у њему завист.

Како ћемо постићи да никада не страдамо од те болести или подпавши под њу да се ослободимо? Прво, то би се дало постићи, ако од онога што је људско, не будемо ништа сматрали великим и изванредним, па ни оно што људи називају богатством, ни пролазну славу, ни телесно здравље, зато што не смемо у пролазним стварима тражити за себе благо, јер смо призвани да будемо учесници вечних и истинитих блага. Због тога нису још достојни нашег подржавања: богаташ ради његовог богатства, властелин ради великог чина и мудрац због обилности у говору. То су оруђа врлине за оне, који се њима како треба користе, али сама као таква не садрже блаженство. С тога је достојан сажалења, ко се рђаво овим користи, јер је сличан човеку, који узевши мач да се освети непријатељима, сам се добровољно њиме рањава. Ако ли ко управља садашњим благом добро и како треба, ако остаје само мудри поседник онога, што му је Бог даровао, а не да ради личне насладе сакупља благо, то правичност захтева да се хвали и воли такав човек за братољубље и уљудност карактера. Ако се опет ко одликује великим умом и обдарен је од Бога даром говора, и ко је тумач Св. Писма, таквом не завиди, не жели да некад умукне пророк свештених речи, ако га, благодаћу Св. Духа, прати ма какво одобрење и похвала слушалаца. Јер то је твоје благо и теби кроз брата шаље се дар учења, ако хоћеш да га примиш. Уз то нико не затвара источник текуће воде, нико не склања поглед од сјајнога сунца, нико им не завиди, већ жели да се наслади њима. Када се духовна реч проповеда у цркви и побожно срце излива струју дарова Св. Духа, зашто да с радошћу не слушаш и с благодарношћу не примаш корисно за тебе; него напротив рукоплесање слушалаца уједа те, и ти би желео да нема ни онога ко прима корист од проповеди ни онога ко је хвали. И какво ће то извињење имати пред судијом срцаца наших? Истина, да духовно благо треба сматрати прекрасним по природи; али ако ко превазилази друге богатством и слави се снагом и телесним здрављем, и уосталим оним што има, паметно се користи, то њега треба волети и поштовати као човека који поседује општа оруђа живота, ако само он распоређује њима како треба, тако да је милостив у давању новца онима, који су у нужди, па сам лично служи немоћне и све што има да сматра како својом сопственошћу тако и својином сваког оног ко је у беди. Међутим ко не би посед ови блага тако схватио, њега треба више жалити него му завидети, кад се он у више случајева покаже као неваљао. Јер то значи одлазити у пропаст са великим преимућствима и средствима. Ако богатство служи као подстрек неправде, онда је богаташ достојан жалења. Ако је богатство у служби врлине, онда нема места зависти, пошто корист од богатства постаје општа. Зар ће ко, из сувишности лукавства, почети завидети и своје сопственом благу. Уопште, ако се уздигнеш разумом изнад онога што је људско и управиш поглед ономе што је заиста прекрасно и похвално, то

тврдим да непријатељи добра - демони, када нађу у људима, демонима својствена измишљења, употребљавају све, да то за себе искористе, услед чега и очи завидљиваца, употребљавају на службу својој сопственој вољи.

И зар онда неће те обузети ужас, чинећи од себе слугу злога демона и да усвајаш себи зло, помоћу кога постајеш непријатељ људи, који те ничим нису увредили а уз то постајеш непријатељ и Самог доброг и незавидљивог Бога? Бежимо од неподношљивог зла. Јер оно је савет змије, проналазак демона, усев ђавољи, залог мучења, препрека побожности, пут у гневу, лишавање Царства Божијег.

Завидљивце можемо у неколико познати и по самоме лицу. Очи су им суве и мутне; образи упали, обрве наострешене, ум је замућен страшћу те немају правилног суђења о предметима. За њих нису достојни похвале ни племенита радња, ни снага речи, које се одликују важношћу и пријатношћу, нити ма што достојно подражавања и пажње. Као што крагуји летећи поред многих шума, многих пријатних и мирисних места ипак налазе на ма што смрадно; као што муве обилазећи оно што је здраво, јуре на гној, тако и завидљивци не обазире се на светле стране живота, на величину заслуга, нападају само оно што је труло. А ако се учини неки преступ (како се то често дешава код људи), они то разглашавају желећи, да би само по томе једном познавали човека, као што и рђави живописци обележе лице које сликају или са искривљеном носом, или ма каквим ожилком и другим недостатком, природним или насталим услед неке болести. Они су способни учинити презреним и оно што је за похвалу и протумачити нешто добро као рђаво. Исто тако, способни су и саму врлину оклеветати и представити је у виду паралелног порока: храброга називају дрским, чеднога сматрају безосећајним, правичнога називају жестоким, паметнога лукавим. Ко воли савршенство у лепом, тога опет клеветају како има груби укус. За онога који даје милостињу говоре да је распикућа, а чуварнога клеветају као тврдицу. И уопште свака врста врлине, не остаје код њих без таквога имена, које је узајмљено од супротстављеног порока.

Па шта? Да ли да ограничим ову реч само осудом овога зла? Но то би била само половина лека. Није бескорисно показати озбиљност болести онеме, који страда да бисмо му улили дужно старање да би избавио себе од зла; али оставити га само при томе, недавши му упутства како да поврати здравље, то не би било ништа друго, него оставити га дејству болести.

Један му је смер мржње, да види оног који је проузроковао завист, како од сретнога постаје несретан и онај који је био пример за углед одједном постаје достојан жаљења. И онда кад га види како плаче и кад га сретне тужног, тада се умирује и постаје пријатељ. Са онима који се радују он се не радује, али са онима који тугују и он плаче. Па ако он и оплакује промену у животу, по којој је човек из среће пао у несрећу, он то не чини из човекољубља и не хвали његово раније стање из саучешћа, већ да му отежа беду. Ако ближњему умре син, онда он овога хвали, обасипа га са хиљадама похвала, како је он био леп и способан за учење као и за све што је добро, међутим ако би дете остало живо о њему не би било ни једне добре речи. Па и у случају смрти, ако види да многи с њим заједно почну хвалити, он се опет мења и почиње завидети умрломе. Он се диви богатству тек после пропасти богатства. Телесну лепоту, или снагу и здравље хвали и велича тек када наступи болест. И уопште он је непријатељ онога што постоји, а пријатељ онога што је пропало.

Шта може бити опасније од те болести? То је квареж живота и унакажење природе, мржња против дарова, који су нам дана од Бога, то је противљење Богу. Шта је виновника зла - демона наоружало на рат против човека? Није ли то завист? Кроз завист је јавно изобличио себе богоборц, кад се побунио противу Бога и против милостивих дарова Његових човеку, али је напакостιο човеку, јер није могао осветити се Богу. Тако нам се показује и Каин, први ученик ђавола, који се од њега научио и зависти и убиству - тим сродним међу собом безакоњима, која је и Павле здружио рекавши: "испуњених зависти, убиства" (Рим, 1, 29). И шта је урадио Каин? Видео је част од Бога, па подстакнут завишћу, истребио је онога, који је чашћу одликован да би ожалостио Онога, Који је почаствовао брата Његовог. Како није имао снаге да се бори с Богом он је пао у братоубиство. Стога, браћо, бежимо од те болести, која постаје учитељ богоборства, мати човекоубиства, унакажење природе, заборав сродства и несрећа која се не може описати. Зашто тужиш човека кад те никакво зло није снашло? Зашто ратујеш против човека, који поседује нека богатства, а твојим богатствима није нанео штете? Ако ти, и премда си обогашен, негодујеш, зар онда не завидиш својој сопственој користи? Такав је био Саул, који је изобиље добротворства обратио у повод рату противу Давида. Прво њега, као свога добротвора, чијом се складном и божанственом свирком на гуслама ослободио од злог духа, хтео је пробости копљем. Затим спасен од непријатеља са свом војском и ослобођен понижења којим је претио Голијат, ипак кад су девојке клицале и у победним песмама почеле приписивати Давиду десет пута више учешће у задобивању победе говорећи: "погуби Давид десет хиљада, а Саул хиљаду своју" (1. Цар. 18,7). За ту смо реченицу, за то, на самој истини основано сведочанство, у

почетку хтео је сам лично да убије Давида и то лукавством да га убије; затим, принудивши га да се одметне ипак и после тога није прекинуо непријатељство, већ на крају свега, изашао је противу њега са три хиљаде изабраних војника и тражио га по пустињама. А ако би га запитали за узрок рата, вероватно да би рекао да су то добротинства Давидова, јер у само време гоњења, кад је био поспан и могао бити убијен, али је спасен од праведника, који се уздржао да стави руку на њега, па и то га добротинство није тронуло, већ је поново скупљао војску и поново продужавао гоњење, док га други пут опет није ухватио Давид у пећини, где се врлине његове показале још у већој светлости, као што и Саулово лукавство постаде очевидније.

Завист је најнеодољивија врста непријатељства. Друге људе који не желе добро, добротинства чине кроткима, док завидљивца и зле нарави човека учињено му добро још га више раздражује. У колико је више окружен добротинствима, у толико више негодује, постај тужан и огорчен. Уместо да осећа благодарност због учињеног му добра, њега племенитост добротвора растужује. Којег звера не превазилазе завидљивца са плаховитошћу своје нарави? Не превазилазе ли свирепост и најнеукротивијег од њих? Пси кад се хране постају умиљати; лавови кад се негују постају питоми. Међутим завидљивци још више бесне кад им се указују услуге.

Због чега је постао роб благородни Јосиф? Зар не због зависти браће? Може ли човек да се не чуди толикој умној ограничениости у тој болести? Уплашивши се испуњења снова, продали су брата у ропство као да се робу никада не клања. Али ако снови одговарају стварности, зар је могуће спречити, да се оно, што је кроз њих наговештено, сасвим не испуни? А ако су виђења у сну лажна, у чему онда завидите ономе ко би се преварио? Али, гле, по Божијем промислу, њихово умовање претвара се у ништа. Јер чиме су мислили спречити испуњење пророчанства, тим самим, како се и показало, направили су пут да се баш испуни. Да Јосиф није продан, он не би дошао у Египат и због своје чедности не би био позиван од похотљиве жене, па не би био затворен у тамницу и не би се упознао са слугама Фараоновим; не би тумачио снове и не би због тога примио управу над Египтом, па му се и браћа не би поклонили, која су му дошла због несташнице у храни.

Обрати пажњу на највећу завист, која се показала у најважнијем случају, каква је услед мржње Јевреја била према Спаситељу! Зашто су завидели? Због чудеса. А каква су то била чудесна дела? Спасење оних који су били у нужди. Гладни су били храњени, а хранилац је био нападнут. Мртви

су били васкрсавани, а Који их је оживљавао постао је предметом зависти. Демони су били изгоњени, а против Онога Који је заповедао демонима, смишљали су зло. Губавци су очишћавани, хроми су почињали ходати, глуви слушати, слепи гледати, а Добротвора су прогањали. Напоследку предали су смрти Онога,

Који је дао живот, били су бичевима Ослободиоца људи, осудили Судију света. Тако се на све распростраљила злоба зависти. И тим једним оружјем од створења света до краја века, сви бивају рањавани и обарани од утамањивача живота нашег ђавола, који се радује нашој пропасти. Он је сам пао кроз завист, па и нас заједно са њим обара кроз исту страст.

Премудар је био онај који је забрањивао и вечерати са "човеком завидљивим" (Приче 23,6), а под зближавањем на вечери разуме и свако слично општење у животу. Као што се старамо да лако запаљиве предмете стављамо што даље од ватре, тако у колико је могуће, не треба водити пријатељске разговоре са завидљивцима, него уклањати се даље од стрела зависти. Јер друкчије се не може предати зависти као зближивши се с њом кроз тесно општење, јер по речима Соломоновим "завист човеку од ближњег његова" (Еклезијаст 4,4). И заиста је тако, Не завиди Скит Мисирцу већ свако своје саплеменику, сународнику; па и у овом случају не завиди се ономе ко је непознат, него завиди се блиско познатима, а од ових завиди се опет најпре суседима, људима истог занимања и по чему било другоме, што зближава људе, затим врсницима, сродницима, браћи. Уопште као што је рђа болест пшеничног зрна, тако је и завист болест дружења.

И то једино што у овоме злу може бити похвално јесте, да у колико је јаче, оно више доприноси муке самом завидљивцу. Стреле снажно бачене кад падну на што тврдо и несавитљиво, одлећу назад ономе, ко их је пустио; тако је и са завишћу нечинећи штете предмету зависти, наносе ране завидљивцу. Кад неко пати због савршенства ближњег, зар се та савршенства кроз то умањују? Међутим, кога жалост и срџба изједа, тај сам себе упропашћује.

Ко страда од зависти, он се сматра опаснијим од змија отровница, јер оне пуштају отров кроз рану и уједено место предаје се трулежи постепено; међутим о завидљивцима неки мисле, да они наносе несрећу једним погледом, тако да услед њиховог завидљивог погледа почињу венути тела најјачег састава и по младости својој цветајући у свој лепоти својој. Сва пуноћа њихова одједном нестаје, као да из завидљивих очију тече неки убиствени, штетни и уништавајући поток. Ја одбацујем такво мишљење, јер је оно простонародно и старе бабе рашириле су га по женским седељкама; али